

Klima- og miljøsmart landbruksstrategi for Gudbrandsdalen 2026–2030

Vedtatt av de 12 kommunene i Gudbrandsdalen

Utarbeidet av: Skåppå AS i samarbeid med kommunenes landbrukskontorer

Basert på: NIBIO-rapport 10/53/2024

Kommuner: Dovre, Gausdal, Lesja, Lillehammer, Lom, Nord-Fron, Ringebu, Sel, Skjåk, Sør-Fron, Vågå og Øyer

April/mai 2026

Innholdsfortegnelse

Innholdsfortegnelse	2
1. Sammendrag	3
2. Bakgrunn og mandat.....	3
2.1 Fra landbruksplan til landbruksstrategi	3
2.2 Tidslinje	4
3. Hensikten med en felles strategi	5
4. Klimabildet i Gudbrandsdalen.....	5
5. Metodikk og prosess	6
5.1 Fase 1 — Kartlegging og analyse.....	6
5.2 Fase 2 — Medvirkningsprosesser	6
5.3 Fase 3 — Utarbeiding og forankring	6
6. Strategiens seks temaområder	7
6.1 Skogbruk	7
6.2 Agronomi.....	7
6.3 Areal	8
6.4 Energi	9
6.5 Utmarksbeite	9
6.6 Bærekraftige matsystemer	9
7. Erfaringer og virkninger	10
7.1 Erfaringer fra prosessen.....	10
7.2 Virkninger så langt	10
7.3 Fremover.....	10
8. Veien videre	11
8.1 Framdriftsplan.....	11
8.2 Administrativ koordinering	11
Referanser	11

1. Sammendrag

Klima- og miljøsmart landbruksstrategi for Gudbrandsdalen 2026–2030 er et felles strategisk dokument for de 12 kommunene i Gudbrandsdalen. Strategien setter retning for det felles klimaarbeidet i jord- og skogbruk frem mot 2030, og er forankret i Handlingsplan Gudbrandsdalen 2030.

Jordbruket i Gudbrandsdalen stod for 270 500 tonn CO₂-ekvivalenter i 2022 — 48 prosent av regionens samlede klimagassutslipp. Landbruk og arealforvaltning er dermed de viktigste innsatsområdene for klimakutt i regionen.

Strategien er strukturert rundt seks temaområder: Skogbruk, Agronomi, Areal, Energi, Utmarksbeite og Bærekraftige matsystemer. Hvert temaområde har konkrete mål og tiltak mot 2030.

Det overordnede målet er bærekraftig og klimanøytral landbruksproduksjon i Gudbrandsdalen innen 2030.

2. Bakgrunn og mandat

Gudbrandsdalstinget vedtok i oktober 2021 «Avtale om en bærekraftig dal», signert av 12 ordførere. I denne avtalen forpliktet kommunene seg til å forankre en felles handlingsplan og arbeide systematisk med bærekraft — økonomisk, sosialt og klima- og miljømessig.

Gudbrandsdalstinget fattet 2. mars 2023 følgende vedtak:

- Gudbrandsdalstinget slutter seg til handlingsplanen «Gudbrandsdalen 2030 — Bærekraftig utvikling i Gudbrandsdalen».
- Kommunedirektørene bes fremme sak om vedtak av handlingsplanen til behandling i det enkelte kommunestyret innen utløpet av mai 2023.

Alle 12 kommunene sluttet seg deretter til handlingsplanen gjennom vedtak i kommunestyrene våren 2023.

Handlingsplanen peker ut klimasmart landbruk som ett av seks satsingsområder. Tiltak 5.1 (Felles landbruksplan for Gudbrandsdalen) og tiltak 5.2 (Samordning av regional landbrukspolitikk) satte i gang arbeidet med en felles landbruksstrategi for regionen.

Strategiarbeidet har vært ledet av Skåppå AS som prosessleder, og er finansiert gjennom tildeling av skjønnsmidler fra Statsforvalteren i Innlandet. NIBIO har levert kunnskapsgrunlaget i form av rapport 10/53/2024, som kartlegger klimagassutslipp og anbefaler prioriterte tiltak for landbruket i Gudbrandsdalen.

2.1 Fra landbruksplan til landbruksstrategi

Det er besluttet å kalle dokumentet «strategi» fremfor «plan», da dette bedre speiler dokumentets overordnede og fleksible karakter som et felles styringsverktøy for 12 kommuner. Innholdet og ambisjonen er den samme.

Kommuner i Gudbrandsdalen

Dovre · Gausdal · Lesja · Lillehammer · Lom · Nord-Fron
Ringebu · Sel · Skjåk · Sør-Fron · Vågå · Øyer

2.2 Tidslinje

Okt 2021	Gudbrandsdalstinget Gudbrandsdalstinget vedtar «Avtale om en bærekraftig dal» som signeres av 12 ordførere.
Mars 2023	Gudbrandsdalstinget Vedtar handlingsplan «Gudbrandsdalen 2030 - Bærekraftig utvikling i Gudbrandsdalen». Klimasmart landbruk blir satsingsområde.
April- juni 2023	Felles vedtak i alle kommunene Alle 12 kommuner slutter seg til felles handlingsplan. Tiltak 5.1 og 5.2 setter i gang arbeidet med felles strategi.
2024	NIBIO-analyse Rapport 10/53/2024 kartlegger klimagassutslipp og anbefaler prioriterte tiltak for Gudbrandsdalen.
2025– 26	Strategiarbeid Utarbeidelse av klima- og miljøsmart landbruksstrategi. Involvering av kommuner, bønder og regionale aktører.
Mars 2026	Tinget orienteres Gudbrandsdalstinget/felles IPR orienteres om status, innhold og videre framdrift.
Mai– juni 2026	Politisk behandling Landbruksstrategien til politisk behandling i de 12 kommunene.

3. Hensikten med en felles strategi

Klimasmart landbruksstrategi — et felles arbeidsverktøy for bønder, kommuner og regionale aktører.

Felles stemme og retning

12 kommuner snakker med én stemme inn mot Statsforvalter, fylke og nasjonale myndigheter. Samordning av regional landbrukspolitikk (tiltak 5.2).

Klimakutt og karbonlagring

Redusere klimagassutslipp, øke opptak av karbon og styrke bærekraft i jord- og skogbruk. Mål: klimanøytral produksjon innen 2030.

Klimatilpasning

Ruste bøndene for framtidens klima — mer ekstremvær, endrede vekstsesonger og nye krav. Lokale ressurser på en smartere og mer koordinert måte.

Verdiskaping og matproduksjon

Bevare og videreutvikle matproduksjon i regionen. Støtte en viktig næring som sysselsetter og skaper verdier i alle 12 kommunene.

4. Klimabildet i Gudbrandsdalen

NIBIO-rapport 10/53/2024 dokumenterer klimagassutslippene og arealstatus for Gudbrandsdalen.

Utslippene fra jordbruket fordeler seg slik:

- 63 % fra fordøyelse hos husdyr
- 19 % fra jordbruksarealer
- 17 % fra gjødselhåndtering

Arealbruksendringer fra skog til utbygd areal er ifølge NIBIO den største enkeltstående kilden til klimagassutslipp i regionen. Arealplanlegging er derfor det sterkeste virkemiddelet kommunepolitikere rår over.

Landbruksstrategien gir retningen — kommunene gjennomfører.

5. Metodikk og prosess

Strategiarbeidet er gjennomført i tre faser for å sikre bred medvirkning fra næring, fagmiljø og politikere, forankret i lokal kunnskap og virkelighet.

5.1 Fase 1 – Kartlegging og analyse

NIBIO leverte i 2024 rapport 10/53/2024, en helhetlig nåsituasjonsanalyse for alle 12 kommuner med konkrete tall om klimagassutslipp, arealbruk og tilstand i jord- og skogbruk. Rapporten identifiserte 3–5 satsingsområder med størst potensial for klimakutt og styrket naturmangfold.

5.2 Fase 2 – Medvirkningsprosesser

Det er gjennomført:

- Fokusgruppemøter med bønder, faglagsledere og NLR
- Arbeidsverksteder med politikere, bønder, NIBIO og NLR
- 7 dybdeintervjuer med nøkkelpersoner fra NLR, Statsforvalteren, Innlandet fylkeskommune, Matfylket Innlandet, NMBU og NIBIO
- Spørreundersøkelse rettet mot næringsaktørene, der 30 respondenter ble invitert

5.3 Fase 3 – Utarbeiding og forankring

Prosjektgruppen, bestående av representanter fra de seks landbrukskontorene i Gudbrandsdalen, utarbeidet selve strategien i samarbeid med prosessleder (Skåppå AS). Referansegruppen med gårdbrukere, Statsforvalter, Innlandet fylkeskommune og Innovasjon Norge fungerte som sparringspartner og kvalitetssikrer.

Strategien ble presentert for Gudbrandsdalstinget 9. mars 2026 på Dale-Gudbrands Gard.

6. Strategiens seks temaområder

Strategien er strukturert rundt seks temaområder med konkrete mål og tiltak mot 2030. Hvert temaområde har et overordnet mål og et sett prioriterte tiltak som kommunene og regionale aktører skal arbeide med i perioden.

1 Skogbruk	2 Agronomi	3 Areal	4 Energi	5 Utmarks- beite	6 Bærekraftige matsystemer
----------------------	----------------------	-------------------	--------------------	----------------------------	--------------------------------------

6.1 Skogbruk

Mål 2030: I Gudbrandsdalen øker vi skogbrukets bidrag til karbonlagring, biologisk mangfold og bærekraftig verdiskaping gjennom god skogforvaltning og tilpassede klimatiltak.

Prioriterte tiltak:

1. Styrke kompetansen hos skogeiere gjennom kursing, fagsamlinger og prosjekter, med fokus på foryngelse, ungskogpleie, tynning og hogstformer. Inkluderer samarbeid med skogsamvirker som Mjøsen Skog.
2. Organisere og oppgradere skogsveinettet i Gudbrandsdalen for bedre tilgjengelighet og effektivt skogbruk.
3. Øke kunnskapen om trebruk for økt verdiskaping og bærekraftig ressursutnyttelse.

6.2 Agronomi

Mål 2030: I Gudbrandsdalen har bøndene den nødvendige agronomiske kunnskapen for å drive et klima- og miljøsmart landbruk som gir redusert klimagassutslipp, god jordhelse og styrket økonomi.

Kommunene skal tilrettelegge for oppdatert og relevant kunnskap om klima- og miljøsmarte agronomiske metoder med fokus på presisjonslandbruk, jordhelse, gjødselhåndtering og klimatilpasning, samt sikre tilgang til oppdatert faglitteratur.

Klimatilpasning er et prioritert tema, og kommunene må legge til rette for at bønder får nødvendig tilgang på ny kunnskap og metoder for klimatilpasning.

Prioriterte tiltak:

1. Felles kursserier i Gudbrandsdalen om klimasmart agronomi, jordhelse og presisjonslandbruk.
2. Felles møteserier og fagsamlinger for Gudbrandsdalen — åpent for alle bønder i regionen.
3. Felles tilbud om desentralisert agronomutdanning i Gudbrandsdalen.

6.3 Areal

Mål 2030: *Kommunene i Gudbrandsdalen har bærekraftig arealbruk som balanserer behovene for matproduksjon, skogbruk, biologisk mangfold, karbonlagring og lokal utvikling. Samtidig som klimagassutslipp reduseres.*

Ifølge NIBIO-rapporten er arealbruksendringer fra skog til utbygd areal den største kilden til klimagassutslipp i Gudbrandsdalen. Kommunene i Gudbrandsdalen skal:

1. Revidere planreserven for utbygging og begrense eller flytte utbygging til mindre karbonrike arealer.
2. Jobbe for å redusere omdisponering av LNF-områder for å bevare biologisk mangfold og redusere klimagassutslipp.

6.4 Energi

Mål 2030: Gudbrandsdalen har økt produksjonen og bruken av fornybar energi i landbruket og lokalområdet for å redusere klimagassutslipp, styrke selvforsyning og bidra til en bærekraftig energiomstilling.

I Gudbrandsdalen skal vi øke produksjonen av fornybar energi ved å legge til rette for:

1. Økt kunnskap om teknologi og investeringer, støtteordninger og effekter av omlegging til fornybar energi — herunder biogass fra husdyrgjødsel.
2. Kurs eller fagmøter om fornybar energi i Gudbrandsdalen.

6.5 Utmarksbeite

Mål 2030: I Gudbrandsdalen er utmarksbeite en forutsetning for husdyrproduksjon og bidrar til økt sjølbergingsgrad og god utnyttelse av ressurser. Gjennom beiting i utmark sikres biologisk mangfold og en bærekraftig matproduksjon som reduserer klimagassutslippet fra husdyrproduksjonen.

I Gudbrandsdalen må vi styrke kunnskapen og synliggjøre verdien av utmarksbeite gjennom å formidle utmarksbeitets økonomiske og klimamessige betydning for landbruket.

FoU-muligheter:

1. Kartlegge effekten av bruk av utmarksbasert husdyrhold på klimagassutslipp (vs. ikke bruk av utmarksbeite): Økonomisk og klimamessig gevinst! (NIBIO)
2. Dokumentere og synliggjøre utmarksbeitets bidrag til biologisk mangfold. (NINA)

6.6 Bærekraftige matsystemer

Mål 2030: Kommunene skal øke andelen mat med dokumentert bærekraftig produksjon, kortreist der det er mulig, med mål om 20 % økning sammenlignet med dagens nivå.

For å øke bruk av bærekraftig, kortreist mat, skal vi:

1. Utarbeide retningslinjer for institusjoner/kantiner og arrangementer.
2. Samarbeide om utarbeidelse av offentlige anbud, slik at målsettingen om bærekraftig, kortreist mat blir inkludert i anbudsteksten.
3. Utarbeide tallmateriale for innkjøp av norsk mat til institusjoner/kantiner og arrangementer i hver kommune, slik at andel bærekraftig, lokalprodusert mat er målbart.

7. Erfaringer og virkninger

7.1 Erfaringer fra prosessen

Næringsaktørene

Vi lyktes i å engasjere næringen, men ikke i å få dem til et fysisk møte. I stedet ble det gjennomført en spørreundersøkelse med 30 inviterte respondenter — litt under halvparten svarte, men svarene var svært grundige. Bønder har også vært direkte involvert i utviklingen av selve handlingsplanen.

7.2 Virkninger så langt

Unikt interkommunalt samarbeid

12 kommuner jobber koordinert mot samme mål — unikt i norsk sammenheng på dette nivået. Kommunene jobber strategisk og søker i fellesskap om ordninger.

Felles søknad til Miljødirektoratet (NLR-prosjekt)

«Klima- og miljøsmart landbruk i Gudbrandsdalen» (2026–2028): fagmøter og markvandring om klimatilpasning, jordhelse og presisjon — åpent for alle bønder i dalen. Prosjektet er innvilget.

Felles søknad om skjønnsmidler

Kommunene søkte i fellesskap og utarbeidet handlingsplanen i fellesskap — konkrete bevis på at det interkommunale samarbeidet gir resultater.

Økt bevissthet

Prosesen har bidratt til økt bevissthet om klima og bærekraft blant kommunene og blant bønder som har vært involvert.

7.3 Fremover

Strategien har størst effekt dersom næringen eier og bruker den aktivt. Tiltakene må treffe godt og være relevante og nyttige for bonden. Dette er en kjent utfordring i regionale prosesser og krever målrettet innsats fremover — fra kommunene, landbrukskontorene, NLR og bondelagene i fellesskap.

8. Veien videre

Landbruksstrategien er nå klar for politisk behandling i de 12 kommunene.

8.1 Framdriftsplan

9. mars 2026	Orientering i Gudbrandsdalstinget — status, innhold og framdrift presentert.
Mars–april 2026	Evt. avklaringsmøte (Håvard Gangsås, Kari Anette Austvik) om detaljer for politisk behandling.
Mai–juni 2026	Politisk behandling i alle 12 kommuner — likelydende vedtak.
Juni 2026	Vedtatt strategi klar for iverksetting i alle 12 kommuner.
2026–2030	Gjennomføring av tiltak, løpende rapportering og evaluering.

8.2 Administrativ koordinering

Administrativ styringsgruppe for oppfølging av Handlingsplanen Gudbrandsdalen 2030 (som består av én kommunedirektør fra hver region) bistår til avklaringer ved behov for koordinering mellom kommunene.

Mål: Bærekraftig og klimanøytral landbruksproduksjon i Gudbrandsdalen innen 2030

Referanser

- NIBIO rapport 10/53/2024: Klimagassutslipp og tiltak — Gudbrandsdalen
- Handlingsplan Gudbrandsdalen 2030 — Bærekraftig utvikling i Gudbrandsdalen (vedtatt mars 2023)
- Vedtak i Gudbrandsdalstinget, oktober 2021 og mars 2023
- Kommunestyrevedtak i de 12 kommunene, 2022–2023